

Analiză Asupra Statelor Democratice cu Privire la Diminuarea Drepturilor Omului în Timpul Pandemiei de Sars-Cov-2

Analysis of Democratic States on the Reduction of Human Rights During the Sars-Cov-2 Pandemics

Flavius Cristian MĂRCĂU
„Constantin Brâncuși” University, Târgu Jiu

Abstract. *The year 2020 is a serious test for current democratic societies. If the twentieth century was marked by the two world wars, the twentieth century is tested by a pandemic due to the sars-cov-2 virus, guilty of covid-19 disease. The governments of the world have acted to stop the spread of the virus, limiting the rights and freedoms of citizens, and the population has become more and more hopeful. In our study, we propose to analyze the measures that democratic governments have applied, and still apply them, wanting to understand if the democratic states become fragile.*

Keywords: Authority, Democratic Consolidation, Covid-19, Sars-Voc-2, Democracy.

INTRODUCERE

Lumea parcuge o perioadă neagră, fiind *lovită* de virusul SARS-COV-2, iar guvernele statelor lumii încercă, prin diverse măsuri, să stopeze răspândirea acestuia. În acest moment teoria Lebedei Negre¹ este conturată într-o manieră perfectă, astfel că o predicție cu privire la parcursul virusului nu poate fi validată științific. Avansarea tehnologică și globalizarea² au făcut posibilă răspândire virusului în întreaga lume. Pandemia, într-o perioadă foarte scurtă de timp, a fost „*văzută ca o oportunitate de a dovedi rezistența autoritarismului și eșecul conducerii democratice care ar putea duce diplomația autoritară a puterii soft pe noi culmi*”³.

SARS-COV-2, conform datelor publice⁴, a apărut pentru prima dată în Whuan, China. Poate ghinionul a făcut ca acest virus să apară într-un stat condus de

¹ Nassim Nicholas Taleb, *Fooled by Randomness: The Hidden Role of Chance in Life and in the Markets*, London, Penguin Books, 2004.

² Sorin Purec, *Public administration and globalization. In: 4th international conference on finance, accounting and law (ICFA '13)*, Chania, 2013, p. 160–168.

³ Hesham, Angie, “Authoritarianism in the time of COVID. .” Cambridge Open Engage, 2020, Cambridge Open, Cambridge, p. 2, <https://www.cambridge.org/engage/api-gateway/coe/assets/orp/resource/item/5ea83c3a5d762d001217db4e/original/authoritarianism-in-the-time-of-covid.pdf>, accesat la 17. 05. 2020

⁴ WHO timeline – COVID-19, <https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline--covid-19>, accesat la 17. 05. 2020.

un regim totalitar, vinovat de nerecunoașterea epidemiei, mai ales că acesta reprezenta un potențial pericol pentru întreaga planetă⁵.

Virusul a dovedit o capacitate foarte mare de contagiune, astfel că în doar câteva luni a cuprins întreaga planetă, guvernele statelor văzându-se nevoite să acționeze ferm, aplicând diferite seturi de măsuri în vederea stopării pandemiei. Izbucnirea coronavirusului a adus presiuni extreme asupra sistemelor publice la nivel mondial și prezintă o amenințare semnificativă pentru economia globală, cu prăbușirea prețurilor și încetinirea sau oprirea întreprinderilor. Pe lângă acestea, analiștii lansează un semnal de alarmă cu privire la măsurile autoritare ce pot fi capabile să remodeleze guvernarea unui stat, în special în țările vulnerabile, unde potențiali tirani au căutat să-și consolideze puterea de-a lungul timpului⁶.

Anxietatea colectivă dobândită în urma sutelor de mii de victime ale COVID-19 a generat, într-o primă fază, un val de îmbrățișare a măsurilor de distanțare socială, izolare la domiciliu și carantinare și o temere din ce în ce mai mare, ce capătă valențe de ură, împotriva persoanelor străine ce pătrund pe teritoriul statelor. În cea de-a doua fază, măsurile guvernamentale menite să stopeze virusul au fost, rând pe rând, contestate și nedorite de către cetățenii⁷.

Managementul pandemiei, aplicat de guverne, ridică o serie de întrebări cu privire la funcționalitatea democrației ce aduce în prim plan nationalismul⁸ vs. globalism și sănătatea publică vs. drepturile și libertățile cetățenești. De asemenea rămâne să observăm dacă, și în ce măsură, instituțiile democratice vor putea face față acestei pandemii, gășind un echilibru între dimensiunea socială și cea politică, și, mai ales, care va fi evoluția preferințelor cetățenilor în raport cu măsurile aplicate de către clasele politice⁹.

METODOLOGIE

Pe parcursul acestui demers ne propunem să analizăm măsurile aplicate de guvernele statelor democratice, încercând să extragem datele esențiale pentru a putea

⁵First Covid-19 case happened in November, China government records show – report, <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/13/first-covid-19-case-happened-in-november-china-government-records-show-report>, accesat la 17. 05. 2020.

⁶Hesham, Angie, “Authoritarianism in the time of COVID”, Cambridge Open Engage, 2020, Cambridge Open, Cambridge, p. 2, <https://www.cambridge.org/engage/api-gateway/coe/assets/orp/resource/item/5ea83c3a5d762d001217db4e/original/authoritarianism-in-the-time-of-covid.pdf>, accesat la 17. 05. 2020.

⁷A se vedea Todd K. Hartman, Thomas VA Stocks, Ryan McKay et al, The Authoritarian Dynamic During the COVID-19 Pandemic: Effects on Nationalism and Anti-Immigrant Sentiment, p. 4, <https://psyarxiv.com/4tcv5/> accesat la 19. 05. 2020.

⁸Sorin Purec, “Originile naționalismului European”, *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series*, Supplement 1/2015, p. 229-235.

⁹Frances Amat, Albert Falcó-Gimeno, Andreu Arenas, Jordi Muñoz, Pandemics meet democracy. Experimental evidence from the COVID-19 crisis in Spain, <https://osf.io/preprints/socarxiv/dkusw/>, accesat la 19. 05. 2020.

înțelege dacă regimul democratic poate avea de suferit. De asemenea ne propunem să observăm dacă (și cum) aceste măsuri vor contribui la viitorul democrațiilor¹⁰.

În vederea elaborării studiului nostru, am făcut apel la *cercetarea descriptivă*, încercând să răspundem la întrebarea *Ce măsuri au fost aplicate în vederea stopării pandemiei?*, *cercetarea explicativă*, care ne-a ajutat în găsirea răspunsurilor pentru întrebarea *Cum au fost aplicate aceste măsuri și dacă s-a urmărit încălcarea drepturilor și libertăților cetățenești?*; *relația cauză-efect* prin care am dorit să arătăm efectele pe care măsurile aplicate le-au produs, răspunzând la întrebarea *Ce efecte au produs măsurile aplicate de guvernele statelor democratice?* și *cercetarea exploratorie* pentru găsirea răspunsurilor la întrebările *Cât de necesare sunt astfel de măsuri? Câtă autoritate nu reprezintă prea multă autoritate?*¹¹ și, mai ales, *Care este perioada de aplicabilitate a măsurilor fără ca democrațiile să devină fragile?*

Bibliografia disponibilă la acest moment este insuficientă, iar pandemie este în desfășurare, astfel că anumite aspecte pot avea un alt parcurs. De aceea rămâne să prezentăm doar acele informații și teorii care pot fi argumentate din punct de vedere științific.

DISCUȚII

Înainte de a lansa vreo teorie cu privire la posibila erodare a democrațiilor și la o potențială tendință de conducere autoritară a statelor se impune să face o scurtă descriere a regimului autoritar așa cum este el prezentat în bibliografia de specialitate pentru a putea observa în continuare dacă acest tip de regim se confirmă în cazul nostru.

*Cadrul teoretic al regimului autoritar*¹²

În ceea ce privește autoritatea, aceasta a fost folosită încă din cele mai vechi timpuri, orice societate cunoscând o formă de autoritate: autoritatea părinților asupra copiilor, a profesorilor asupra elevilor, a liderilor politici asupra populației. Practic, nu există o societate care să nu fi dezvoltat la un moment dat, chiar și pentru o scurtă perioadă de timp, o formă de autoritarism.

Plecând de la numele acestui regim (*autoritar*) înțelegem că el derivă din *autoritate*. Făcând apel la exemplele pe care ni le oferă istoria, putem spune că termenul de *autoritate*, contrar faptului că astăzi este un termen negativ datorită excesului de abuz și autoritate, a fost unul pozitiv. Denumirea de *autoritarism* își are originea în perioada fascismului, având menirea de a fi un termen laudativ, care să aducă statului dictatorial asocieri favorabile în raport cu autoritatea. Giovanni Sartori susține că

¹⁰ Covid-19 in the Balkans: The Virus of Authoritarianism, <https://www.ispionline.it/en/publicazione/covid-19-balkans-virus-authoritarianism-25925>, accesat la 17. 05. 2020.

¹¹ A se vedea Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, Iași, Polirom, 1999, p. 177.

¹² A se vedea pe larg Flavius Cristian Mărcău, „Undemocratic regimes”, in *Annals of „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series*, II (2014), pp. 105-110.

„discriminarea apare atunci când se pune întrebarea: ce este adevărata autoritate?”¹³. Putem spune că toate regimurile au o structură de putere formalizată, iar drept urmare toate au o structură de autoritate. Însă nu putem cataloga toate regimurile drept *autoritare*. Nu putem încadra totul în acest tipar și suntem nevoiți să facem o distincție clară, pentru a nu se crea vreo confuzie, între autoritatea regimului autoritar și autoritatea care susține democrația. Puterea autoritară este de natură nedemocratică, în timp ce puterea autoritativă îmbrățișează democrația¹⁴.

Până în anii `20 libertatea a fost corelată cu autoritatea, și facem mențiunea că adevărata libertate acceptă autoritatea, iar adevărata autoritate recunoaște libertatea. Însă autoritatea care nu recunoaște libertatea este adevăratul autoritarism. Prin analiza autoritarismului în raport cu libertatea înțelegem că acesta neagă autoritatea din moment ce autoritatea definește libertatea¹⁵.

„Regimurile autoritare, chiar în varietatea lor, diferă de regimurile totalitare tocmai prin rezistența lor (de natură ideologică), și prin incapacitatea lor (de natură organizatorică) de a mobiliza mase mari. Odată instaurat, un regim autoritar renunță la întruniri grandioase, depolitizează masele, menține, în mod deliberat, un grad scăzut de intervenție politică în societate, favorizează și uneori încurajează refugiul în viața privată. Dimpotrivă, regimurile totalitare cer o angajare continuă, impun o mobilizare frecventă, puternică și intensă, șterg granițele între privat și public. Își propun să fie regimuri de mobilizare, în toate sensurile cuvântului. Și se tem de scăderea tensiunii susținătorilor lor și, în general, a populației, chiar dacă uneori trebuie să se adapteze la manifestări de consens pur formale și rituale”¹⁶.

Juan Linz, raportându-se inițial la Spania și ulterior extinzându-și sfera de interes către alte forme de autoritarism, a elaborat o definiție a acestor regimuri făcând o corelare între pluralismul politic și limita impusă de către regim. Astfel, acestea sunt sisteme cu pluralism politic limitat, în care clasa politică nu dă socoteală pentru faptele săvârșite. Ele nu sunt bazate pe o ideologie clar articulată, dar sunt caracterizate de mentalități specifice, în care nu există mobilizare politică la bază și la scară mare. Excepția apare în cazul unor momente din dezvoltarea lor, în care un lider (sau uneori un mic grup) își exercită puterea în limite slab definite în plan formal, dar în fapt mai degrabă previzibil.¹⁷. În ceea ce privește caracteristicile specifice unui regim autoritar, acestea pot fi grupate astfel:

- 1) Lipsa alegerilor libere, corecte și concurențiale;
- 2) Nu există o ideologie oficială;
- 3) Nu se dorește mobilizarea maselor;
- 4) Pluralism redus sau inexistent;

¹³ Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, p. 177.

¹⁴ *Ibidem*, p. 177.

¹⁵ *Ibidem*, p. 177

¹⁶ Adrian Gorun, *Puterea politică și regimurile politice*, Târgoviște, Bibliotheca, 2006, 78-79

¹⁷ Juan Linz, „Autoritarisma”, în *Enciclopedia delle Scienze Sociali*, vol. 1, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiano, 1991, p. 444.

- 5) Toleranța pentru puterea morală a religiilor și puterea economică a marilor întreprinzători;
- 6) Interzicerea unor drepturi politice (a se vedea cazul interzicerii dreptului sindical de asociere din timpul regimului coloneilor din Grecia din perioada 1967-1974);
- 7) Controlul oricărui tip de activitate politică, al aparatului de stat și al sistemului de comunicare;
- 8) Limitarea, în mare parte, a libertăților publice¹⁸.

O particularitate a regimului autoritar are la bază stricta legătură a regimului cu fondatorul. Facem această afirmație gândindu-ne Portugalia unde după moartea lui António de Oliveira Salazar regimul s-a mai menținut numai 6 ani (1968-1974)¹⁹. Această particularitate, pe care o putem numi *dependența de fondator*, face dificilă, dar nu imposibilă, menținerea regimului după dispariția liderului. Însă în anumite condiții poate fi depășită criza de succesiune. Astfel de situații pot apărea doar în cazul în care liderul este produsul unei organizații (de tip militar, religios etc.) și din interiorul căreia un nou lider poate fi numit - organizația asigurându-i puterea.

Revenind la Juan Linz și la analiza acestuia asupra regimurilor autoritare, reținem o deosebire esențială în raport cu totalitarismul. În timp ce un regim totalitar este bazat pe o ideologie riguros articulată, autoritarismul este caracterizat de mentalități specifice. Făcând o comparație între *ideologia totalitară* și *mentalitatea specifică autoritarismului*, înțelegem că prima nu reprezintă altceva decât un sistem de gândire rigid care are la bază o logică de gândire constrângătoare, iar cea de-a doua cuprinde un ansamblu de credințe mai flexibile și cu o oarecare ambiguitate²⁰.

Comparând regimul autoritar cu cel totalitar, vom înțelege că primul se remarcă prin rezistență de natură ideologică și incapacitate organizatorică de a mobiliza mase mari. Odată ce a fost instaurat, regimul autoritar renunță la întruniri grandioase, depolitizează masele și menține în mod deliberat un grad scăzut de intervenție politică în societate, favorizând (de multe ori încurajând) refugierea în viața privată²¹. Astfel, se menținea *puterea* prin control, cu ajutorul manipulării, aplicându-se următoarea teorie: „*A are putere asupra lui B în măsura în care îl poate face pe acesta să facă ceea ce nu ar face deloc*”²². În teoria de față, A reprezintă regimul autoritar, iar poporul

¹⁸ Cezar Avram, Roxana Radu, *Regimurile Politice Contemporane: Democrația*, Craiova, Ed. Aius Print, 2007, pp. 37-38.

¹⁹ A se vedea și „Un dictator uitat” – Salazar, <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/un-dictator-uitat-salazar>, accesat la 19. 05. 2020.

²⁰ A se vedea Juan Linz, „Autoritarisma”; Gianfranco Pasquino, *Curs de Știință Politică*, Iași, Institutul European, 2002, p. 278.

²¹ *Ibidem*, p. 280.

²² Robert Dahl, „The concept of Power”, în *Behavioral Science*, 2:3, 1957, p. 201, [http://www.bibliotecaib.org/Portals/0/docs/Maestrias/Alta_Direccion_Publica/12.%20The%20Concept%20of%20Power%20\(Robert%20Dahl\).pdf](http://www.bibliotecaib.org/Portals/0/docs/Maestrias/Alta_Direccion_Publica/12.%20The%20Concept%20of%20Power%20(Robert%20Dahl).pdf), accesat la 10. 08. 2015.

este reprezentat de către litera B. Observăm că Dahl a descris foarte bine mecanismele de acțiune ale autoritarismului evidențind *nevoia de manipulare și control*. Însă, dacă în teorie am insera și *metoda de constrângere* sau *obligativitatea* ar însemna să discutăm despre un regim totalitar²³.

În concluzie, realizăm că autoritarismul este o formă de guvernare care nu lasă loc libertății, implică o autoritate nelegitimă și în care normele democratice nu sunt respectate.

Comportamentul guvernelor la începutul pandemiei

Începutul pandemiei a surprins guvernele lumii nepregătite. Un astfel de scenariu²⁴ a tot fost lansat, în ultimii ani, în sfera publică de către diverși analiști și teoreticieni²⁵, însă discuțiile au fost pur teoretice, limitându-se stric la „*dacă ar fi să se întâmple ce am face?*”. Pandemia a fost posibilă mult mai devreme decât s-a putut preziona, iar pregătirile pentru un astfel de scenariu au fost inexistente, din punct de veder aplicativ, sau parțiale, și au dovedit că virusul nu poate fi ținut sub control în regiunea care a dat primele cazuri de infectare.

Guvernele statelor au înțeles destul de repede că virusul din China, odată ce a luat amploare pe teritoriul acestui stat, va fi capabil să se răspândească în întreaga lume datorită mobilității oamenilor. Dacă acum câteva decenii călătoriile pe distanțe foarte lungi se făceau pe calea apei (oceane) și durau câteva săptămâni sau luni de zile, timp în care virusul infecta persoanele prezente pe ambarcațiunea respectivă și dispărea până la finalul călătoriei, acum discutăm de maxim 1-2 zile, timp în care virusul infectează o bună parte dintre persoanele care interacționează cu persoana bolnavă sau se află în apropierea acesteia, infectând și ele la rândul lor alte persoane.

Măsurile au fost laxe la început, devenind din ce în ce mai severe și culminând cu izolarea unor întregi orașe. Ca și o primă măsură au fost introduse termoscanere în aeroporturile internaționale în vederea depistării persoanelor care prezintă stare febrilă, considerându-se ca potențial infectate cu SARS-COV-2. Această măsură nu a avut efectul scontat datorită faptului că simptomele nu erau prezente în perioada de

²³A se vedea pe larg Robert Dahl, *Poliarhiile. Participare și opoziție*, Iași, Institutul European, 2000, pp. 6-14

²⁴A se vedea Victoria Y Fan, Dean T Jamison and Lawrence H Summers, „Pandemic risk: how large are the expected losses?” in Bulletin of the World Health Organization, <https://www.who.int/bulletin/volumes/96/2/17-199588/en/>, accesat la 13. 07. 2020.

²⁵A se vedea Clade X Exercise organizat de Johns Hopkins Center for Health Security la 15 mai 2018, https://www.centerforhealthsecurity.org/our-work/events/2018_clade_x_exercise/index.html, accesat la 13.07.2020; a se vedea și World leaders rehearse for a pandemic that will come ‘sooner than we expect’ din 2017, <https://www.washingtonpost.com/news/to-your-health/wp/2017/10/24/world-leaders-rehearse-for-a-pandemic-that-will-come-sooner-than-we-expect/>, accesat la 13. 07. 2020.

incubație a virusului, acestea putând apărea până în a 14-a zi de la infectare²⁶. Astfel, virusul s-a propagat în întreaga lume.

Fiecare guvern în parte a pornit o companie de informare a populației și de prezentare a măsurilor în vederea evitării contactării virusului de către cetățeni: de la spălarea periodică a mânilor și evitarea atingerii feței până la distanțarea socială și recomandarea de nu părăsi locuința decât în anumite situații. Astfel de măsuri au fost folositoare, însă din ce în ce mai multe persoane au fost infectate de noul virus²⁷.

Odată ce numărul persoanelor infectate a crescut, s-a procedat la închiderea facilităților publice (barurilor, teraselor, restaurantelor, teatrelor etc.) și suspendarea competițiilor sportive, mergându-se pe considerentul că distanțarea socială și carantinarea²⁸ sunt soluții optime în vederea stopării pandemiei. Aceste măsuri au fost benefice având în vedere că într-o perioadă relativ scurtă numărul cazurilor de noi infectați a început să scadă. Practic, s-a hotărât ca recomandările inițiale să devină obligatorii, iar cetățenii să rămână în locuințele lor în majoritatea timpului (putând fi părăsite doar în anumite situații foarte bine stabilite: asigurarea de bunuri necesare traiului, plimbarea animalelor de companie în jurul locuinței, deplasarea către medic în vederea efectuării unor controale ce nu pot fi amânate, deplasarea către serviciu etc.). În vederea urmării respectării condițiilor impuse, statul a dezvoltat un comportament coercitiv, sancționând contravențional orice abatere de la regulile impuse cu privire la combaterea pandemiei. În unele state forțele de ordine au devenit agresive cu persoanele care nu respectau ordinele militare în vigoare²⁹. Orice persoană suspectă de coronavirus era internată obligatoriu sau, în cazul în care persoana era contact al unei persoane infectate, stabilită în urma unei achete epidemiologice, trebuia izolată obligatoriu pentru o perioadă de 14 zile. De asemenea, orice persoană care sosea din străinătate trebuia să petreacă 14 zile în carantină instituțională sau la domiciliul personal³⁰. În cazul alegerii domiciliului ca și formă de izolare, toate

²⁶Backer Jantien A , Klinkenberg Don , Wallinga Jacco . Incubation period of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) infections among travellers from Wuhan, China, 20–28 January 2020. Euro Surveill. 2020;25(5):pii=2000062. <https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2020.25.5.2000062>, accesat 01. 04. 2020.

²⁷ Foarte multe persoane nu au crezut în existența virusul sau l-au tratat cu superficialitate, continuându-și stilul de viață ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Nepăsarea oamenilor a făcut posibilă extinderea virusului mai mult decât ar fi trebuit.

²⁸ Coronavirus lockdowns: How and when do European countries plan to ease restrictions?, <https://www.euronews.com/2020/03/19/coronavirus-which-countries-are-under-lockdown-and-who-s-next>, accesat la 13. 07. 2020.

²⁹ <https://www.mediafax.ro/social/politistii-din-india-ii-bat-cu-bete-de-bambus-pe-cei-care-nu-respecta-carantina-restrictii-pentru-1-3-miliarde-oameni-19021148>, accesat la 14. 07. 2020.

³⁰ În cazul în care era posibilă autoizolarea la domiciliu, persoana respectivă era controlată și de mai multe ori pe zi de către organele de poliție sau persoane abilitate în acest sens. Orice sustragere de la carantină sau autoizolare se încadra în sfera legilor penale.

persoanele care locuiau în imobilul respectiv intrau obligatoriu în carantină pentru aceeași perioadă. De asemenea, orice măsură încălcată era sancționată contravențional, sau penal³¹, de către forțele de ordine.

Comportamentul cetățenilor la începutul pandemiei

În ceea ce privește comportamentul cetățenilor, acesta s-a dovedit a fi „nepăsător”, majoritatea considerând că virusul nu va depăși granițele Chinei, însă, într-un timp foarte scurt, temerile au început să se contureze datorită apariției cazurilor de infecție și în alte state³². 13 ianuarie 2020 a fost „momentul 0” în care SARS-CoV-2 a depășit granițele statului chinez. Odată cu înmulțirea cazurilor, cetățenii, pe de-o parte, și liderii politici, pe de alta, au înțeles că este doar o chestiune de timp până ce întreaga lume va fi cupinsă.

Informații din ce în ce mai numeroase au început să fie prezentate de către mass media. Poate o cantitate mult prea mare având în vedere datele oficiale disponibile și, mai ales, faptul că auditoriul nu a putut fi capabil să mai distingă între *real news* vs. *fake news*³³. S-a creat o degringoladă în ceea ce privește comportamentul mulțimilor cu privire la acest virus, iar American Psychological Association a atras atenția asupra faptului că „*pandemia de coronavirus este o criză epidemiologică și, totodată, psihologică. Enormitatea de a trăi izolat, schimbări în viața noastră de zi cu zi, pierderea locului de muncă, greutăți financiare și fectarea datorată dispariției persoanelor dragi are potențialul de a afecta sănătatea mentală și bunăstarea multora*”.³⁴

În urma stabilirii de către guverne a măsurilor de combatere a pandemiei, cetățenii s-au văzut nevoiți să rămână în case pentru o perioadă limitată de timp, mulți dintre ei dezvoltând abilități de a ocoli acest noi reguli. Astfel cetățenii au început să se privească unii pe alții ca un potențial pericol³⁵.

Nemulțumirile față de măsurile guvernamentale au fost și ele prezente în randul populației și asemănate cu moduri de conducere autoritare. Astfel de reacții

³¹ Părăsirea autoizolării sau a carantinei.

³² WHO Timeline – COVID-19, <https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline--covid-19>, accesat la 13. 07. 2020.

³³ Coronavirus misinformation, and how scientists can help to fight it, <https://www.nature.com/articles/d41586-020-01834-3>, accesat la 13. 07. 2020.

³⁴ Psychological impact of COVID-19, <https://www.apa.org/topics/covid-19/psychological-impact>, accesat la 13. 07. 2020.

³⁵ 'Stay home, idiot!': Neighbours turn on each other as Europe's coronavirus lockdown tensions rise, <https://www.euronews.com/2020/04/03/stay-home-idiot-neighbours-turn-on-each-other-as-europe-s-coronavirus-lockdown-tensions-r>, accesat la 13. 07. 2020.

au fost mai des întâlnite în statele postcomuniste și s-au datorat reminiscențelor fostului regim totalitar³⁶.

În ceea ce privește psihologia persoanelor, pandemia de coronavirus este vinovată pentru producerea unor rupturi în comportamentul acestora. Conform lui Louise Marshall et al.³⁷ în articolul *Emerging evidence on COVID-19's impact on mental health and health inequalities*, „o sănătate mintală bună este un avantaj național important în sine. În plus, sănătatea mintală precară este puternic asociată cu sănătatea fizică precară. Astfel, impactul pandemiei asupra sănătății mintale ar putea duce la o eroziune mai lungă a sănătății fizice a oamenilor, afectând în continuare capacitatea acestora de a duce vieți împlinite. Impacturile inegale ale pandemiei pot duce la lărgirea inegalităților preexistente în materie de sănătate, precum și la afectarea persoanelor care nu au avut anterior o sănătate mintală precară. Eșecul de a evalua și investi în sănătatea în timpul pandemiei, poate conduce la probleme de sănătate mintală și fizică semnificative pentru viitor - cu costuri umane și economice mari”³⁸.

Comportamentul politic al statelor democratice

Odată cu instaurarea măsurilor în vederea prevenirii răspândirii infecției cu SARS-CoV-2 au apărut și persoane care le-au contestat și denunțat ca fiind abuzuri și au susținut că statul a devenit unul autoritar, fiind încălcate drepturile și libertățile cetățenești. Națiunile Unite subliniază că „în cazul în care guvernele răspund cu un rol extins și prezență forțelor poliției și a altor actori de securitate, pot apărea provocări, inclusiv percepții de prejudecăți, utilizarea disproporționată a forței și alte probleme legate de drepturile omului. Există, de asemenea, riscul ca unele state să utilizeze stări de urgență pentru a consolida autoritatea executivă în detrimentul statului de drept, suprimând disidența și subminând instituțiile democratice, în special în cazurile în care instanțele și alte organe de supraveghere se luptă să acționeze din cauza

³⁶ How Serbian activists started a nationwide anti-authoritarian protest during COVID-19 lockdown, https://wagingnonviolence.org/2020/05/serbian-activists-nationwide-anti-authoritarian-protest-covid-19-lockdown/?fbclid=IwAR0lBHdqfFiY0Yo0LW3xTbo5jo7sph_2yNnZi3xHZicFTHo6agbgmZXxcIo, accesat la 13. 07. 2020.

³⁷ Louise Marshall, Jo Bibby and Isabel Abbs, „Emerging evidence on COVID-19's impact on mental health and health inequalities”, <https://www.health.org.uk/news-and-comment/blogs/emerging-evidence-on-covid-19s-impact-on-mental-health-and-health>, accesat la 13.07.2020

³⁸ Louise Marshall, Jo Bibby and Isabel Abbs, „Emerging evidence on COVID-19's impact on mental health and health inequalities”, <https://www.health.org.uk/news-and-comment/blogs/emerging-evidence-on-covid-19s-impact-on-mental-health-and-health>, accesat la 13. 07. 2020.

restricțiilor legate de COVID”³⁹. Acest scenariu, credem noi, poate fi posibil doar în statele cu o democrație neconsolidată sau aflată pe o pantă a deconsolidării⁴⁰.

În ceea ce privește măsurile guvernelor, ce urmăresc stoparea răspândirii noului coronavirus, este firesc să ne întrebăm dacă acestea sunt de natură autoritară și dacă încalcă drepturile și libertățile cetățenești. Noi suntem de părere că aceste măsuri sunt perfect legale, se încadrează în sfera democrației și nu trebuie asemănați cu *obiceiurile* regimului autoritar. Vom explica mai jos de ce considerăm asta.

Pentru a discuta despre îngrădirea drepturilor și libertăților de către un regim autoritar, trebuie mai întâi să înțelegem ce este *libertatea* și, mai ales, unde se termină aceasta. John Stuart Mill, spre exemplu, consideră că *libertatea unei persoane se întinde până acolo unde libertatea altei persoane este încălcată*. Este un argument valid cu privire la libertatea pe care oamenii o au. Vom încerca să ne argumentăm teoria noastră pornind de la aceasta scurtă definiție a libertății.

Caracteristicile regimului autoritar (opt) le-am prezentat la începutul studiului nostru și, pornind de la acestea, vom stabili în care dintre ele pot fi încadrate măsurile aplicate de guverne în timpul pandemiei:

- *Lipsa alegerilor libere, corecte și concurențiale;*

Există situații unde alegerile programate pentru o anumită perioadă au fost suspendate/amânate⁴¹ datorită numărului mare de infectați, însă acest aspect nu are nicio legătură cu regimul autoritar. Astfel de măsuri au vizat strict limitarea răspândirii virusului în statele/orașele care au procedat astfel, mizându-se pe distanțarea socială.

- *Nu există o ideologie oficială;*

Nu este cazul.

- *Nu se dorește mobilizarea maselor;*

Nu este cazul.

- *Pluralism redus sau inexistent;*

Până la acest moment nu există state democratice care să fi limitat pluralismul politic. În situația statelor care au declarat *stare de urgență* și în care conducerea a revenit ministerelor care au în subordine armata, ordonanțele emise au urmărit strict evitarea răspândirii virusului. Astfel, ordine care au vizat părăsirea locuinței doar pentru motive întemeiate, interzicerea adunărilor și manifestațiilor publice etc. aveau ca scop combaterea coronavirusului. Orice

³⁹ COVID and the Rule of Law: A dangerous Balancing Act, <https://www.un.org/en/coronavirus/covid-and-rule-law-dangerous-balancing-act>, accesat la 13. 07. 2020.

⁴⁰ Flavius Cristian Mărcău. "Dynamics of Deconsolidating Democracies of Poland, Hungary and Romania" în *Astra Salvensis*, VII (2019), no. 14, p. 293-305.

⁴¹ Global overview of COVID-19: impact on elections, <https://www.idea.int/news-media/multimedia-reports/global-overview-covid-19-impact-elections>, accesat la 14. 07. 2020.

asemănare cu regimul autoritar/totalitar este caducă datorită elementului care include virusul și capacitatea acestuia de contagiune, fiind umbrărită strict oferirea protecției cetățenilor statelor.

- *Toleranța pentru puterea morală a religiilor sau interzicerea acestora;*

Au fost lansate acuze precum că religia a fost interzisă cu rea credință prin ordonanțele emise, însă fără a se lua în considerare faptul că practicarea religiei implică, în majoritatea cazurilor, adunare de oameni. Cu toate acestea, începutul pandemiei a cunoscut un refuz din partea conducerii bisericilor privitoare la modurile de desfășurare ale slujbelor religioase (îmbrățișări, atingeri, sărutarea incoanelor, împărtașania din același pahar etc.)⁴². În fine, religia nu a fost interzisă ci doar manifestațiile religioase care implică adunarea unui număr de persoane într-un anumit loc, dorindu-se limitarea răspândirii virusului.

- *Interzicerea unor drepturi politice;*

Drepturile politice nu au fost interzise pe perioada pandemiei ci doar limitate. În cazul sectorului legislativ, competențele de emitere a actelor legislative au intrat în atribuțiile organismelor politice abilitate⁴³, acestea devenind unicele organisme de emitere a legilor, cu mențiunea că efectele juridice ale acestora s-au stins odată cu încetarea stării de urgență. Măsurile trebuiau aplicate urgent având în vedere că pandemia a luat amploare într-o manieră imprevizibilă, astfel, orice dezbatere legislativă ar fi durat prea mult.

- *Controlul oricărui tip de activitate politică, al aparatului de stat și al sistemului de comunicare;*

Nu se aplică în cazul nostru având în vedere că nu au fost limitate comunicațiile, libera exprimare etc.

- *Limitarea, în mare parte, a libertăților publice*

Drepturile și libertățile au cunoscut o limitare temporară, absolut normală, pe perioada pandemiei. S-a avut în vedere limitarea mobilității cetățenilor datorată gradului crescut de contagiune al virusului. Astfel, persoanelor le-a fost interzis să circule într-un grup mai mare (numărul diferă de la stat la stat), să-și părăsească locuința fără un motiv întemeiat, să participe la întruniri etc.

⁴² A se vedea: Wesley J. Wildman, Joseph Bulbulia, Richard Sosis & Uffe Schjoedt, „Religion and the COVID-19 pandemic,” in *Religion, Brain & Behavior*, 10 (2020), no. 2, pp. 115-117.

⁴³ State of emergency: how different countries are invoking extra powers to stop the coronavirus, <https://theconversation.com/state-of-emergency-how-different-countries-are-invoking-extra-powers-to-stop-the-coronavirus-134495>, accesat la 14. 07. 2020.

S-a urmărit o permanentă distanțare socială menită să reducă interacțiunea fizică dintre oameni.

CONCLUZII

Pandemia de SARS-CoV-2 este o noutate pentru generația noastră și, fie care vrem sau nu, viața ne-a fost schimbată într-un mod care ne-a marcat. Dacă până în acest moment nu concepeam distanțarea socială, purtatul echipamentelor de protecție în public sau limitarea ieșirilor din casă, pandemia din anul 2020 va rămâne în amintirea noastră la fel cum cel de-al Doilea Război Mondial a rămas bine întipărit în memoria bunicilor noștri.

În ceea ce privește obiectivele studiul nostru, concluzionăm că măsurile impuse de către guvernele statelor democratice au adus beneficii în ceea ce privește ținerea sub control a pandemiei. Limitarea parțială sau totală a unor drepturi a fost făcută strict în interesul cetățenilor statelor afectate și nu există indicii care să probeze vreo tentativă de transformare a regimului democratic într-unul autoritar. Mai mult, statele care au decretat *starea de urgență* pe teritoriul lor au depășit acel moment și lucrurile, din punct de vedere politic, au revenit la normal. Parlamentele și-au reluat rolul de organ legiuitor unic și nu au cunoscut vreo erodare în ceea ce privește principiile democratice.

De asemenea, considerăm că pandemia este departe de a se fi terminat și credem că statele democratice o vor parcurge fără ca democrațiile lor să sufere vreo deconsolidare.